

KONFERENSIYALAR.UZ

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**IV RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUL, 2025

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.uz>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, iyul

TOSHKENT-2025

ISBN 978-9910-09-214-5

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent:
Scienceproblems team, 2025. – 71 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 3-iyul

Mas'ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda “Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar” mavzusidagi IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

ISBN 978-9910-09-214-5

Barcha huqular himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TARIX FANLARI

<i>Doniyorov Nosirjon</i> BOLSHEVIKLAR MADANIY SIYOSATINING AYRIM NAZARIY ASOSLARI TO'G'RISIDA	4-9
<i>Najmiddinov Boburmirzo</i> SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTON SSRDA DINIY SIYOSATI TARIXSHUNOSLIGIDAN (SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR MISOLIDA)	10-13
<i>Sobirov Sardorbek</i> YETTISHAHAR DAVLATINING BUYUK BRITANIYA IMPERIYASI BILAN ALOQALARI	14-17
<i>Umarqulova Gulchiroy</i> JIZZAX VILOYATI CHO'L HUDUDI TUMANLARINING MUSTAQILLIK YILLARIDA MADANIY HAYOT RIVOJI (DO'STLIK TUMANI MISOLIDA).....	18-20
<i>Begaliyeva Aysha</i> ROSSIYA TEMIR YO'L TRANSPORT TIZIMI: SANOAT INQILOBI SHAROITIDA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	21-25

IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nazarov Nazar</i> KICHIK VA O'RTA BIZNES FAOLIYATINI STATISTIK BAHOLASHNING DAVLAT IQTISODIYOTIDAGI AHAMIYATI	26-29
--	-------

FILOLOGIYA FANLARI

<i>Jamahmatov Karomiddin</i> SALJUQIYLAR DAVR ADABIY MUHITI RIVOJIDA TERMIZIY ALLOMALAR MA'NAVIY MEROSINING O'RNI	30-37
<i>Maxamatqulova Zarina</i> O'ZBEK VA ISPAN TILLARIDAGI FRAZEMALARNING QIYOSIY TAHLILI	38-40
<i>Yuldasheva Kamola</i> STRATEGIES AND EVALUATION IN SIMULTANEOUS INTERPRETING	41-44

YURIDIK FANLAR

<i>Salimjonov Axadjon</i> ZO'RLIK ISHLATIB SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR TUSHUNCHASI VA KRIMINOLOGIK TAVSIFI	45-55
<i>Акрамова Хилола Убайдуллаевна</i> ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	56-59
<i>Qahorova Saodat</i> ONLAYN KREDIT SHARTNOMALARINING FUQAROLIK-HUQUQIY TABIATI VA RAQAMLI MUHITDAGI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	60-62

SOTSILOGIYA FANLARI

<i>Artikbayeva Nazokat</i> INTERNETGA QARAMLIKNING ZAMONAVIY TA'LIMGA TA'SIRI	63-67
<i>Raxmatullayeva Shaxlo</i> INSON KAPITALINING YANGI O'ZBEKISTONDAGI IJTIMOY O'RNI	68-70

TARIX FANLARI

BOLSHEVIKLAR MADANIY SIYOSATINING AYRIM NAZARIY ASOSLARI TO'G'RIDA

Doniyorov Nosirjon Abduxoliq o'g'li

O'zbekiston FA, Tarix instituti tayanch doktoranti,

E-mail: nosirdoniyorov28@gmail.com

Tel: +998940370203

Annotatsiya. Mazkur maqolada sovet hokimiyati tomonidan yurgizilgan madaniyat siyosati nazariy asoslarining shakllanish tarixi va uning asoslari atroflicha ko'rib chiqiladi hamda ushbu nazariyaga tanqidiy ruhda yondashiladi. Tanqidning asosini shakllantirilgan sovet xalqi madaniyatining sinfiy asosdaligi, internatsionalizmni qo'llab quvvatlanishining salbiy tomonlarini ochib berilishi tashkil qiladi. Shuningdek, sovet hokimiyati tomonidan olib borilgan savodsizlikka qarshi kurash siyosatining mohiyati ham tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: madaniyat siyosati, sinfiylik, internatsionalizm, milliy madaniyat.

ON SOME THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE BOLSHEVIKS' CULTURAL POLICY

Doniyorov Nosirjon Abduxoliq ogli

PhD student, Institute of History,

Academy of Sciences of Uzbekistan

Annotation. This article examines in detail the history of the formation of the theoretical foundations of the cultural policy developed by the Soviet authorities and its foundations, and approaches this theory in a critical spirit. The basis of the criticism is the class-based nature of the culture of the Soviet people, and the disclosure of the negative aspects of its support for internationalism. The essence of the policy of combating illiteracy led by the Soviet authorities is also analyzed.

Key words: cultural policy, classism, internationalism, national culture.

DOI: <https://doi.org/10.47390/978-9910-09-214-5/ydif-01>

Bolsheviklar madaniy siyosati marksistik-leninistik nazariyaga asoslangan madaniy o'zgarishlarni o'z ichiga olgan, ishchilar sinfi manfaatlari va kommunistik qadriyatlarga mos keladigan yangi sotsialistik tuzum yaratishga intilishlariga asoslangan edi. Ushbu madaniyat siyosatining nazariy asoslari yangi sotsialistik fuqaroni shakllantirish, shuningdek, kapitalistik jamiyatdan sotsialistik jamiyatga o'tishni ta'minlash vazifalarini amalga oshirishdan iborat bo'lgan. Bolsheviklar siyosatining madaniyat sohasidagi nazariy asoslarini tanqidiy ko'rib chiqish O'zbekiston SSR madaniyatining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan ijobiy va salbiy tomonlarini ajratib ko'rsatishga imkon beradi. Quyida tanqidning asosiy jihatlarini ko'rib chiqiladi.

Madaniy inqilob va savodsizlikka barham berish. "Madaniy inqilob" iborasi dastlab 1917-yilda A.Bogdanov tomonidan qo'llangan bo'lsa, 1923-yili esa V.I.Leninning "Kooperatsiya to'g'risida"¹ nomli maqolasida ham uchraydi. RSFSRDA Oktab to'ntarishining dastlabki

¹ Ленин В.И. Тўла асарлар тўплами. Элик беш томлик. 45 том. – Тошкент: Ўзбекистон, 1979. – 422 бет.

kunlaridanoq boshlangan madaniy inqilob V.I.Leninning sotsializm va kommunizm qurish dasturining ajralmas bir bo'lagi edi. Sotsializm madaniyatini g'oyaviy jihatdan shakllanishida V.I.Lenindan tashqari, A.V.Lunacharskiy, N.K.Krupskaya, M.P.Pokrovskiy, A.A.Bogdanov, V.F.Pletnev, M.A.Kalinin va boshqa olim va siyosiy arboblarning mehnatlari bor edi. Madaniy inqilob – bu marksistik dunyoqarash bilan insonni ma'naviy jihatdan qayta proletar ideologiyasi bilan jadal va ulkan madaniy o'sishni anglatar edi. Madaniy qurilish jarayoni (keyinchalik "Madaniy inqilob" deb nomlandi) sanoatni industrlashtirish, qishloqlarni kollektivlashtirish bilan birgalikda sanaladigan masalaga aylantirildi.

Madaniy masalalar ham xalq xo'jaligi masalalari bilan birgalikda partiya yig'ilishlarida ko'rib chiqiladigan bo'ldi. Bu madaniy inqilob olib chiqadigan masalalarning ham ko'lamining ulkanligini anglatar edi. Shunday masalalardan biri bu omma orasidagi savodsizlik muammosini hal qilish edi. Umuman olganda mazkur siyosat omma orasida savodlilikni yoyish, ularning madaniy saviyasini oshirish uchun xizmat qilsada, asl maqsad shahardagi ishchilar va dehqonlar o'rtasida chuqur aloqa o'rnatilish orqali shahar va qishloq o'rtasidagi tafovutni yo'qotib yuborilishi va bu orqali bolsheviklarni qo'llab-quvvatlaydigan omma hajmi oshirilishi kerak edi. Mehnatkash ommada targ'ibot-tashviqotning ta'sirini oshirish va sovet davlati olib borayotgan kommunistik jamiyat qurilishiga tortish uchun uni, avvalo, savodli qilish, ongini rivojlantirish va internatsional tarbiya berish maqsadida sovet hokimiyati tomonidan ko'plab tadbirlar amalga oshirildi. Bu xususida shaxsan V.I.Leninning o'zi shunday degan edi: "Modomiki, bizning mamlakatimizda savodsizlikday bir holat bor ekan, siyosiy oqartirish to'g'risida gapirish ortiqcha. Bu siyosiy vazifa emas, bu shunday bir shartki, usiz siyosat to'g'risida gapirish mumkin emas. Savodsiz kishi siyosatdan tashqarida turadi. Dastalab, unga alifboni o'qitish kerak. Busiz siyosat bo'lishi mumkin emas. Balki busiz shivir-shivir gaplar, g'iybat-cho'pchaklar, xurofotlar bor, siyosat bo'lmaydi"¹.

1920-yil 19 iyulda Sovet davlatining "RSFSR aholisi o'rtasida savodsizlikni tugatish to'g'risida"² dekreti chiqdi. Respublika bo'ylab 8 – 50 yosh oralig'idagi yozish va o'qishni bilmaydigan barcha aholi o'zining ona tilisida yoki istalgan bir boshqa tilda savodini chiqarishga majburligini belgilab qo'yildi. Ushbu ta'lim RSFSR Maorif xalq komissarligi rejalariga asoslanib, davlat maktablarida olib borilishi belgilandi. Xalq uylari, cherkovlar, klublar, ta'limni tashkil etishga mos keluvchi fabrika va zavod binolari ham jalb etildi. 1920-yil dekabrda esa "Savodsizlikni tugatish favqulodda komissiyasi to'g'risida" dekreti imzolandi³. Komissiya kengashida Rossiya kommunistik partiyasi Markaziy Qo'mitasidan, ayollar bilan shug'ullanuvchi bo'limdan, Rossiya kommunistik yoshlari ittifoqidan, kasaba uyushmsidan, Siyosiy boshqaruv idorasidan hamda umumta'limdan a'zolar kiritildi. Komissiya targ'ibot-tashviqot yo'li bilan ko'plab ishchilarni jalb qilish, kattalar o'rtasida savodsizlikni tugatishning o'ziga xos usullarini o'ylab topish va alifbo kitoblarini yaratish vazifalarini bajarar edi. Bu savodsizlikka qarshi kurashish ishlarining muammo sifatida kun tartibidagi asosiy muammolardan biri ekanligi va uni hal qilish ishlarining kengayganini anglatar edi.

¹ Lenin vasiyatlari / Madaniy inqilob. 1935-yil, 22-yanvar.

²Фрид Л.С. По истории развития политико-просветительной работы в РСФСР (1917 – 1929). – Ленинград: 1941. – С. 173-174.

³ Культурное строительство в РСФСР 1917 – 1927 (Документы и материалы 1917 -1920). Том I. часть 1. – Москва: Советская Россия, 1983. – С. 246.

Shuni tan olish kerakki, bolsheviklar madaniy siyosatining yutuqlaridan biri savodsizlikni yo'q qilish, ta'lim-tarbiyani yoyish istagi millionlab odamlarga bilim olish imkonini berdi. Garchi savodsizlikni yo'q qilish haqiqatan ham muhim yutuq bo'lsa-da, bolsheviklar ommaviy ta'lim turli va har tomonlama bo'lishi kerakligini har doim ham hisobga olmadilar. Ta'limni shaxsiy rivojlanish vositasi emas, balki kommunistik targ'ibot uchun muhim bir bosqich sifatida qarashganligini ko'rsatadi, bu esa ta'limning haqiqiy ma'nodagi sifatini tushurib, mafkuraviy tarbiya vositasiga aylantirdi hamda o'ziga kerakli mutaxassislarni shu yo'l bilan tarbiyalab ko'paytirdi. Savodsizlikka qarshi kurashish ishlari yigirmanchi yuzyillikning 20-30 yillarida aynan iqtisodiy qiyinchiliklar va RSFSR hududida fuqarolar urushi, Turkistonda esa milliy istiqlolchilik harakatlari kechayotgan davrda amalga oshirildi. Bu esa, tabiiyki, malakali o'qituvchilar va moddiy resurslarning joylarda yetishmagan, oqibatda o'rganilgan bilimlarning saviyasi ham o'shanga yarasha bo'lganligi aniq.

Madaniyat shaklini sinfiylik asosda majburiy "qayta taqsimlash". Bolsheviklar san'at va madaniyatning burjua shakllarini rad etib, proletar madaniyatini yaratishga intildilar. V.I.Leninning ta'kidlashicha, har bir milliy madaniyatda hech bo'lmaganda rivojlanmagan demokratik va sotsialistik madaniyat elementlari mavjud. Chunki har bir xalqda ezuvchi hamda eziluvchi sinflar bo'lib, ular o'rtasidagi munosabatlar natijasida demokratik, sotsialistik g'oyalar tug'iladi. Shuningdek, burjua madaniyati va klerikal (diniy boshqaruvga oid) madaniyati elementlari ham bo'lib, mazkur elementlar "hukmron" shakilda bo'ladi. Madaniyatni "demokratlashtirish" uchun mehnatkash omma, ishchi va dehqon nafaqat davr qahramoni, balki san'at qahramoniga aylantirilishi, ya'ni sinfiy madaniyatni shakllantirish kerak edi. Biroq, madaniyat manbalarini "oddiy omma" tomonga qayta taqsimlash va sotsialistik qadriyatlarni targ'ib qilish har doim ham yuqori sifatli natijalarga olib kelmadi. Klassik musiqa, teatr, tasviriy san'at kabi ko'plab an'anaviy san'at turlari e'tibordan chetda qoldi. Qachonlardir buni ta'kidlab bolsheviklar rahnamosi V.I.Lenin shunday degan edi: "Bu yerda (Yevropa san'atida) ikkiyuzlamachilik va bema'nilik bor. Men o'zimni "varvar" deb e'lon qilishga jur'at etaman. Men ekspressionizm, futurizm, kubizm va boshqa "izmlar" asarlarini badiiy dahoning yuksak namoyon bo'lishi deb hisoblay olmayman. Men ularni tushunmayapman. Men ulardan hech qanday quvonch olmayman"¹.

Madaniy shakllarni "oddiy xalq" uchun majburiy soddalashtirish va standartlashtirish, umuman olganda, madaniy darajaning pasayishiga olib keldi. Ko'pincha san'atning targ'ibot maqsadi shunchalik ravshan ediki, u o'zining haqiqiy estetik qiymatini yo'qotdi va siyosiy tashviqot vositasiga aylandi, bu esa uning sifati va ijodiy erkinligini pasaytirdi. Bu o'rinda o'zbek dramaturgi Komil Yashinning "Ichkarida" pyesasini keltirish mumkin. Asarda quruq tashviqiy so'zlar, sinfiy dushmanlarning biologik tomonlari(ustidan)dan kulish, fabrikalarni sun'iy ravishda plakatchilik bilan ko'rsatish, ikki qahramonni birin-ketin qurbon qilish kabi nuqsonlar bo'lgan. Bu kabi bir xil qoliqli san'at asarlari, tabiiyki, tomoshabinni zeriktirib, o'zidan bezdirar edi.

Internatsionalizm va milliy madaniyat qarama-qarshiligi. Bolsheviklar siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy masalalarni hal qilishda yangi proletar madaniyatini yaratish yo'lidan bordi. Oktabr g'alabasidan so'ng inqilobchilar oldiga savol tashlandi: yangi sotsialistik madaniyat qaysi

¹ В.И.Ленин об искусстве // Культурный фронт. (Москва) – 1924. – № 1. – С. 10-11.

yo'ldan boradi: eski madaniyatga taqlid qilinadimi yoki mutlaqo yangi madaniyat shakllantirilish yo'li, ya'ni proletkultchilar yo'li tanlanadimi?

Proletkultchilar kim edi? Proletkult studiyalari 1917-yil oktabrda tashkil etilgan bo'lib, zudlik bilan adabiy va badiiy san'at hamda ma'naviyat tashkilotlarining tarmog'ini birlashtira boshladi. Proletkult nazariyasining asoschilari A.A.Bogdanov, V.F.Pletnev, P.Lebedov-Polyanskiy, F.Kalininlar bo'lib¹, ular avvalgi madaniyatni tubdan o'zgartirgan holda "laboratoriya usuli"da maxsus proletar madaniyatini yaratishga intildilar². Eski madaniyatni feodal, burjua va katta yer egalarning madaniyati sifatida ko'rishgan va proletar – ishchilar ehtiyojiga mos kelmasligini hamda batamom eski madaniyatni yo'q qilishni iddao qilishgandi. Shu tariqa proletkultchilar madaniy rivojlanishning uzluksizligini rad etishgan. Proletkult madaniyati o'ta ketgan radikal ruhdagi monopol madaniyat loyihasi edi. Buni ularning quyidagi fikrlari orqali fahimlash mumkin: "Ertangi kunimiz uchun biz Rafayelni yoqamiz, muzeylarni vayron qilamiz, san'at gullarini oyoqosti qilamiz"³.

Proletkultchilar o'zlarini partiyadan mustaqil ekanligini talab qilishdi. V.I.Lenin mazkur o'ta ketgan radikal ruhdagi monopol madaniyat loyihasini qo'llab-quvvatlamadi va ularning nazoratini doimiy ushlab turdi. 1920-yil kuzida RKP(B) MQda proletkult masalasi bir necha bor ko'rib chiqildi hamda turli proletkult to'garaklari va guruhlar Maorif xalq komissarligi tarkibiga qo'shib yuborildi. Shuni ta'kidlash joizki, proletkultchilar konsepsiyasi bilan bolsheviklar taklif qilayotgan madaniyat shakli o'rtasida deyarli farq bo'lmagan ham aslida. Asosiy farq shunda ediki, tarixan meros bo'lib o'tgan madaniyat, uning eng yaxshi namunalari va an'analari, V.I.Leninning ta'kidlashicha, inqilobiy omma tomonidan saqlanib, o'zlashtirilishi, yangi madaniyat va san'atning asosini tashkil qilishi kerakligida edi.

Partiya yig'ilishlarining birida V.I.Lenin: "Biz milliy madaniyat tarafdorlari emasmiz va milliy madaniyat muxtoriyatini yo'q qilishimiz kerak. Unda asosan millatchilikni targ'ib qiluvchi unsurlar – burjua madaniyati ustunlik qiladi. Shunday ekan har bir milliy madaniyatdan demokratik va sotsialistik talablarga javob beradigan internatsional qismlarini o'zlashtiramiz,"⁴ – degan edi. Natijada ishchilar demokratiyasi bu milliy madaniyat emas, aslida internatsionalizm madaniyati butun dunyo ishchilarining demokratiyasidir; ishchilarning turli tilda gaplashuvi, turli millatilik bo'lishi tushunmovchiliklarga, konfliktlarga olib kelib, rivojlangan sivilizatsiyaga erishishga to'sqinlik qiladi degan g'oyalar tug'ila boshlandi⁵. Bolsheviklar fikricha, bunda milliylik tamoyillari yo'qolib ketmasdan internatsionallik bilan uyg'unlashib boradi. Aslida esa bu ikki tushuncha bir-biriga mutlaqo qarama-qarshi qo'yilganligi keyingi yuz bergan xalqlarning milliy madaniyatiga sovet hokimiyati tomonidan uyushtirilgan tajovuzni ko'rsatdi.

Butunrossiya Markaziy Ijroiya Qo'mitasi raisi M.I.Kalinin internatsionalizm g'oyalariga quyidagicha fikr bildiradi: "Bizning mamlakatimiz juda katta. Uzoq Sharqdan to Yevropa mamlakatlarigacha borib taqaladi. Bu ulkan hududda shunday joylar borki yil bo'yi quyosh

¹ Курукин И.В., Волкова И.В., Леонов С.В. История отечества. – Москва: Дрофа, 2004. – С. 680.

² Батафсил қаранг: Мустафаева Н.А. XX асрда Ўзбекистонда маданият ва тафаккур тарихшунослик таҳлили. –Тошкент: Наврўз, 2014. – Б. 135.

³ Минца И.И., Гапонско Л.С., Гимпельсона Е.Г., Кляцкина С.М., Соболева П.Н. Истрия СССР с древнейших времен до наших дней. Том VII. – Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1963. – С. 495.

⁴ Ленин В.И. О культурной революции.- Москва: Издательство политической литературы, 1967. -С.246.

⁵ Ленин В.И. О культурной революции.- Москва: Издательство политической литературы, 1967. -С.249.

charaqlab boshni qizdirsa, boshqa bir joylar borki, yil bo'yi faqatgina uch oy quyosh chiqadi va boshqa paytlar izg'irin qish bo'ladi. Shuning uchun ham respublikamizda faqatgina bitta xo'jalik turi bilan shug'ullanish mumkin emas: bir hududda xalq yer-suv ishlari bilan shug'ullanishsa, boshqa bir joyda yer osti boyliklarini qazish ishlari bilan va uchinchi bir hududda ko'mir qazib, paxta ekib kun ko'rishadi. Shunday ekan ittifoqdagi bir xalq boshqa bir xalq bilan muomala qilmasdan kun ko'rishi mumkin emas. Konchi nonsiz, dehqon metalsiz va shaharlik qishloq mahsulotlarisiz yashay olmaydi. Barcha xalqlar bir-biriga bog'liq"¹. SSSR tarkibidagi sovet respublikalar shunday mehnatga ixtisoslashtirilgan ediki, natijada birida ishlab chiqarilgan mahsulot ikkinchisida ham ishlab chiqarilishi mushkul edi. Bu esa o'sha respublikalarni o'zaro birlashtirib turgan Kremlga qaramligini mustahkamlashga, boshqaruvda uning buyruqbozligining oshishiga, sovet davlati tarkibidagi respublikalarning o'z mustaqilligini talab qilmaslikka va boqimandalikka olib kelar edi.

Bolsheviklarning milliy madaniyatga munosabatlari niglistik ruhda bo'lib, milliy ruhiyatni mistika tumaniga bog'lab, millatni qandaydir abadiy, o'zgarmaydigan tarixdan horij bir hodisa bo'lishi mumkin emas, deya mustaqil nomoddiy olamning mavjudligi inkor etilgan edi². Shuningdek, "Milliy ruhiyat xususiyatlari geografik muhit, xalqning turmushi va xo'jalik mashg'uloti bilan bog'liq. Xalqning turmush tarzi o'zgarsa u ham o'zgarib boradi. Shuning uchun madaniyat masalasida sinfiy xususiyatlar milliy xususiyatlardan ustunlik qilmog'i kerak". Aynan mana shu qarashlar ta'sirida keynchalik bolsheviklar tomonidan shaklan milliy, mazmunan esa sotsialistik bo'lgan madaniyat g'oyasi yaratildi. Aslida milliy ruhiyat millatning o'ziga xos identifikatsiyasini, milliy g'ururini, urf-odat va an'analarini saqlab qolishni anglatar, uning shakllanishi va rivojlanishi millatning birlashishi hamda o'zining mustaqil bo'lishini ifodalar edi. Bu esa barcha xalqlarni baynalmilal qilib sovet kishisini yaratmoqchi bo'lgan sovet davlatini falsafasiga to'g'ri kelmas edi va shuning uchun ham sovet hokimiyati har qachon milliy madaniyat, milliy ruhiyat masalalari bilan kurashib o'tdi.

Internatsionalizm siyosati xalqlarning milliy madaniyatlari yashashi va rivojlanishiga katta g'ov bo'ldi. Bu siyosat orqali barcha madaniyatlar aralashuvi hamda, aslida, "bir qolip mahsuloti"ga aylanib qolishi ko'zda tutilgan edi. To'g'ri, sovet davlatida turli millat madaniyatlarining o'zaro tanishuvi va g'oyalar almashinuvi orqali ijobiy holatlar kuzatilsada, o'sha xalqlar madaniyatining internatsionallashuvi va yagonalashuvi oqibatida milliy qadriyat va an'analarning sekin-astalik bilan yo'qolib borishiga olib borishi kutilayotgan edi. SSSRdagi barcha xalqlarni milliy an'ana va madaniyatidan voz kechishga, bevatanlikka – kosmopolit bo'lishga olib boradigan yo'nalish edi, aslida.

¹ М.И.Калинин. Избранные произведения / Ващенко Ф.Г., Гуськова Л.И. и др. – Москва: Издательство политической литературы, 1975. – С. 29.

² 19-uzaylikda K.Marks va F.Engels tomonidan Gegel dialektikasini yaxlit materialistik dunyoqarashga aylantirish asosida shakllangan dialektik materializm sovet davlatining rasmiy falsafasi bo'lib xizmat qildi. Bunda V.I.Lenin dialektikani bir-biriga qarshi fikrlar to'qnashuvi orqali haqiqatni topish va muammolarni inqilobiy o'zgartirish haqidagi ta'limot orqali to'g'rilash kerak deb hisobladi. Mazkur ta'limotga ko'ra insoniy muammolar, ruhiy hodisalar, mavjudlilik, ong va qadriyatlarning chuqur ma'nosini tahlil etishga nochorligi tufayli ularni hayoliy muammolar tarzida inkor qildi. Boshqacha qilib aytganda, voqelikni moddiy sababga asoslanib tushuntiradigan ta'limot. Sotsialistik ta'limot mana shu dialektik materializm negizida shakllantirildi. Batafsil qarang: Ўзбекистон миллий энциклопедияси. III жилд. – Тошкент: "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" Давлат илмий нашриёти, 2002. –Б.284 –285.

Xulosa qilib aytganda, sovet hokimiyati tomonidan o'rnatilgan madaniyat siyosatining nazariy asoslari, garchi ijtimoiy adolat va tenglik g'oyalari asoslangan, aholi o'rtasida savodsizlikni tugatish, madaniy huquqlarni kengaytirish kabi ba'zi yutuqlarga erishilsa-da, jiddiy kamchiliklarga ega edi. Kommunistik manfaatlarga xizmat qiluvchi sinfiylikka, ya'ni faqatgina dehqon va ishchilar sinfiga xizmat qiluvchi; xalqlarning milliy madaniyat va an'analari bilan hisoblashmaydigan baynalmilal sovet madaniyati asoslari qurila boshlandi.

Adabiyotlar/Literatūra/References:

1. Lenin vasiyatlari / Madaniy inqilob. 1935-yil, 22-yanvar.
2. Мустафаева Н.А. XX асрда Ўзбекистонда маданият ва тафаккур тарихшунослик таҳлили. –Тошкент: Наврўз, 2014. – Б. 135.
3. В.И.Ленин об искусстве // Культурный фронт. (Москва) – 1924. – № 1. – С. 10-11.
4. Егоров А. Санъатнинг миллий хусусиятлари тўғрисида / Совет Ўзбекистони маданияти. 1956 йил, 1-, 4-август.
5. Культурное строительство в РСФСР 1917 – 1927 (Документы и материалы 1917 - 1920). Том I. часть 1. –Москва: Советская Россия, 1983. – С. 462.
6. Курукин И.В., Волкова И.В., Леонов С.В. История отечества. – Москва: Дрофа, 2004. – С. 735.
7. Ленин В.И. О культурной революции. – Москва: Издательство политической литературы, 1967. -С.272.
8. Ленин В.И. Тўла асарлар тўплами. Элик беш томлик. 45 том. – Тошкент: Ўзбекистон, 1979. – 422 бет.
9. М.И.Калинин. Избранные произведения / Ващенко Ф.Г., Гуськова Л.И. и др. – Москва: Издательство политической литературы, 1975. – С. 29.
10. Минца И.И., Гапонско Л.С., Гимпельсона Е.Г., Кляцкина С.М., Соболева П.Н. История СССР с древнейших времен до наших дней. Том VII. – Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1963. – С. 495.
11. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. III жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2002. –Б.284 –285.
12. Фрид Л.С. По истории развития политико-просветительной работы в РСФСР (1917 – 1929). –Ленинград: 1941. – С. 173-174.
13. Mahmud R. Gulsara // Guliston. – 1935. – № 8-9. – В. 54.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATION G'OYA VA YECHIMLAR

IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2025-yil, 3-iyul

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent:
Scienceproblems team, 2025. – 71 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 3-iyul

ISBN 978-9910-09-214-5

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.